

MANIFEST 2.0 - MASTERPLAN BOORNBERGUM

Aan : College van Burgemeester en Wethouders en Gemeenteraad van Smallerland
Van : Vereniging Dorpsbelangen Boornbergum Kortehebben (VDBK) en commissies
Wonen/Zorg/Welzijn, Groen, Infra en MFC, en Energiegemeenschap Boornbergum
Kortehebben
Datum : 28-01-2026
Betreft : Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) en Masterplan Boornbergum

Dit manifest is opgesteld namens inwoners van Boornbergum, vertegenwoordigd via Dorpsbelangen en de betrokken commissies. Wij zijn niet tegen woningbouw, maar verzoeken de gemeente Smallerland om in het Masterplan Boornbergum en het definitieve ROP te kiezen voor een proportionele en gefaseerde ontwikkeling tot maximaal 200 woningen tot 2050 en beperkte zonneweides. Deze groei is alleen verantwoord wanneer het dorpskarakter en het coulisselandschap behouden blijven en er een passende mix wordt gerealiseerd voor starters, gezinnen en senioren, met voldoende aandacht voor zorg en welzijn. Daarnaast vragen wij om harde randvoorwaarden voor verkeersveiligheid en infrastructuur, structurele versterking van groen en biodiversiteit en tijdige borging van maatschappelijke voorzieningen zoals een IKC/MFC. Een landschappelijk passende aanpak van energie en verduurzaming door middel van zonneweides, die in aard en omvang beperkt is tot de energiebehoefte van Boornbergum (en Kortehebben).

1. Visie van Boornbergum (leidend uitgangspunt)

“De inwoners van Boornbergum zien woningbouw als een mogelijkheid tot maximaal 200 woningen, mits het dorpskarakter en het coulisselandschap met de beeldbepalende houtwallen behouden blijven. Daarbij moet worden gekozen voor een evenwichtige mix van starters, gezinnen en senioren, met voldoende aandacht voor zorg en welzijn.

Deze groei is alleen verantwoord wanneer verkeersveiligheid en infrastructuur aantoonbaar meegroeien, groen en biodiversiteit structureel worden versterkt. De energietransitie landschappelijk passend wordt uitgevoerd (met prioriteit voor zon op dak en lokale oplossingen) waarbij de beoogde zonneweides in grootte en omvang moeten voldoen aan de lokale behoefte van Boornbergum (en Kortehebben). En maatschappelijke voorzieningen zoals een IKC/MFC tijdig en passend bij de dorpschaal worden gerealiseerd.”

2. Wat wij concreet vragen

Wij verzoeken de gemeente Smallerland om in het Masterplan Boornbergum en het definitieve Ruimtelijk Ontwikkelperspectief (ROP) uit te gaan van een woningbouwontwikkeling tot maximaal 200 woningen, en deze ontwikkeling uitsluitend te laten plaatsvinden onder de volgende voorwaarden:

1) Woningbouw en fasering

- Leg vast dat voor Boornbergum een maximum van 200 woningen geldt.
- Werk met fasering in deelplannen, waarbij na iedere fase een evaluatiemoment plaatsvindt op effecten voor leefbaarheid, verkeersveiligheid, groenstructuur en voorzieningen.

2) Woningprogramma: passend bij lokale behoefte

- Borg dat het woningprogramma bestaat uit een evenwichtige mix van woonvormen voor starters, gezinnen en senioren, met nadruk op betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendigheid.
- Zorg dat bij programmering en toewijzing maximaal wordt aangesloten bij de lokale woonbehoefte en dorpsbinding, binnen de geldende wet- en regelgeving.
- Borg dat binnen het woningprogramma ook aantoonbaar ruimte wordt gereserveerd voor toegankelijke en passende woningen voor mensen met een beperking, inclusief mogelijkheden voor begeleiding of zorg aan huis waar nodig.

3) Infra en verkeersveiligheid

- Neem verkeersveiligheid en infrastructuur als harde randvoorwaarde op in het Masterplan, met aantoonbare maatregelen voor veilige routes voor voetgangers en fietsers, beperking van doorgaand (sluip)verkeer en beheersing van extra verkeersdruk.

4) Groen, landschap en biodiversiteit

- Borg het behoud en de versterking van het coulisselandschap, de houtwallen en de bestaande groenstructuur.
- Leg vast dat nieuwbouw alleen mogelijk is bij een groene, landschappelijk passende inrichting, met voldoende ruimte voor water, biodiversiteit en een robuuste groene buffer tussen Drachten en Boornbergum.

5) Energie en verduurzaming

- Veranker dat verduurzaming plaatsvindt op een manier die past bij dorp en landschap, met prioriteit voor energie besparen en zon op daken (zonneladder), en met aandacht voor netcapaciteit, energieopslag en toekomstbestendige laadinfrastructuur.

6) IKC/MFC en voorzieningen

- Neem op dat woningbouw alleen verantwoord is als de benodigde voorzieningen (waaronder onderwijs, sport, ontmoeting en parkeren) aantoonbaar mee kunnen groeien.
- Betrek de plannen voor een toekomstig IKC/MFC tijdig en integraal bij de ruimtelijke keuzes, inclusief locatie, bereikbaarheid en verkeersveiligheid.

3. Beleidsmatige onderbouwing (gemeentelijk en landelijk)

De Omgevingsvisie Smallingerland hanteert het uitgangspunt 'Ja, mits': ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk, mits zij bijdragen aan leefkwaliteit, identiteit van kernen en draagvlak onder inwoners (bron 1). De visie benadrukt dat schaal, landschap en sociale samenhang leidend moeten zijn bij nieuwe ontwikkelingen.

Daarnaast stelt de Omgevingswet dat besluitvorming over de fysieke leefomgeving gericht moet zijn op het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde leefomgeving (bron 2).

Dat betekent dat woningbouw in Boornbergum alleen verantwoord is wanneer ook verkeersveiligheid en infrastructuur, groen en biodiversiteit, energie en klimaat, en maatschappelijke voorzieningen (zoals IKC/MFC) aantoonbaar bijdragen aan leefkwaliteit en draagvlak.

4. Proportionaliteit en dorpsschaal

Boornbergum is in de afgelopen jaren uitgebreid met circa 300 woningen en telt momenteel circa 748 woningen en circa 760 huishoudens (bron 15). De gemiddelde WOZ-waarde ligt rond €367.000 en circa 70% van de woningen is koop. Boornbergum telt circa 1.830 inwoners (2025).

Afhankelijk van de gehanteerde woningvoorraad (ca. 700–750 woningen) betekent 600 woningen extra een groei van ongeveer 80–85%. Een dergelijke schaalvergroting past moeilijk binnen de uitgangspunten van het gemeentelijk beleid voor dorpsontwikkeling, waarin de identiteit, schaal en draagkracht van kernen leidend zijn.

De cijfers onderstrepen dat Boornbergum qua schaal een dorp is en geen uitbreidingslocatie op stedelijke schaal. Een ontwikkeling tot 600 woningen vormt daarmee een zeer ingrijpende en blijvende schaalverandering.

Bij een groei van deze omvang verandert niet alleen de woningvoorraad, maar ook de verkeersdruk, ruimtelijke structuur, groenkwaliteit en behoefte aan maatschappelijke voorzieningen.

Volgens het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallerland is voor de dorpen binnen de gemeente een woningbouwopgave van in totaal circa 1.020 woningen voorzien (bron 3). Binnen deze opgave wordt voor Boornbergum een ontwikkeling tot 600 woningen onderzocht. Dit betekent dat een zeer groot aandeel van de totale woningbouwopgave voor de dorpen in één dorp zou worden geconcentreerd. Dit roept vragen op over de evenwichtige verdeling van groei tussen de dorpen en over de proportionaliteit van de voorgenomen ontwikkeling in relatie tot de bestaande omvang en draagkracht van Boornbergum.

Tegelijkertijd hebben andere dorpen binnen de gemeente aangegeven juist meer te willen groeien dan binnen het ROP momenteel mogelijk wordt gemaakt. Tegen deze achtergrond is het des te belangrijker om de woningbouwopgave op een evenwichtige wijze over de dorpen te verdelen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken, schaal en ontwikkelruimte van iedere kern.

5. Woonbehoefte: starters, gezinnen en senioren

Uit het Woningmarktonderzoek 2024–2040 voor de gemeente Smallerland blijkt dat de grootste opgaven liggen bij betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendig wonen (bron 4).

Voor dorpen zoals Boornbergum wordt met name gewezen op:

- behoefte aan betaalbare grondgebonden woningen voor starters;
- doorstromingsmogelijkheden voor gezinnen;
- toenemende vraag naar levensloopbestendige woningen voor senioren;
- behoefte aan toegankelijke en passende woningen voor mensen met een beperking, zodat ook zij zelfstandig en veilig in het dorp kunnen wonen.

Deze mix sluit aan bij de woonopgaven zoals betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendig wonen, zoals ook in onderzoek en gemeentelijk beleid wordt benadrukt.

Deze programmering heeft tevens directe consequenties voor verkeersveiligheid, schoolroutes, parkeren en de toekomstige behoefte aan een IKC/MFC.

6. Ouderenhuisvesting, zorg en welzijn

De vergrijzing vraagt om gerichte aandacht voor seniorenhuisvesting. Landelijk beleid stimuleert het langer zelfstandig wonen en het creëren van woonvormen die zorg en ontmoeting faciliteren (bron 5). Denk hierbij aan gelijkvloerse woningen, geclusterde woonvormen (bijvoorbeeld hofjesconcepten) en woningen die geschikt zijn voor zorg aan huis.

Het toevoegen van passende woningen voor senioren in Boornbergum draagt bij aan:

- behoud van sociale netwerken;
- voorkomen van eenzaamheid;
- doorstroming op de woningmarkt;
- beheersbare zorgvraag.

Dit vraagt om een veilige en toegankelijke openbare ruimte, nabijheid van voorzieningen en goede loop- en fietsroutes.

7. Infra en verkeersveiligheid

De huidige verkeerssituatie in Boornbergum is op meerdere locaties onveilig, met name voor kwetsbare verkeersdeelnemers zoals fietsers, voetgangers en schoolgaande kinderen. De route Nijewei–Westerbuorren wordt intensief gebruikt door doorgaand verkeer (spitsverkeer), landbouwverkeer en vrachtverkeer. Door de beperkte wegbreedte, de nabijheid van bebouwing en de gemengde verkeersstromen ontstaan regelmatig onveilige situaties en bijna-ongevallen.

Daarnaast wordt de Skeanewei, ondanks geldende verboden, in de praktijk nog steeds gebruikt als sluiproute. Ook zorgen de drukte rondom schoolroutes en haal- en brengmomenten voor onoverzichtelijke en gevaarlijke situaties. Deze knelpunten hebben directe invloed op de verkeersveiligheid, leefbaarheid en het gevoel van veiligheid in het dorp.

Daarom is een integrale aanpak van verkeersveiligheid en infrastructuur een harde randvoorwaarde binnen het Masterplan Boornbergum. Dit betekent dat vóór de realisatie van woningbouw (en in ieder geval vóór het starten van een volgende bouwphase) wordt gezorgd voor:

- een verkeerskundige nulmeting (objectieve metingen van snelheid, verkeersintensiteit, type verkeer en risicolocaties);
- een concreet en uitvoerbaar maatregelenpakket gericht op het ontmoedigen van doorgaand (sluip)verkeer en zwaar verkeer, het verbeteren van loop- en fietsroutes inclusief het (vooralsnog separaat) geplande doorfietspad en het vergroten van de veiligheid op schoolroutes;
- handhaving en monitoring, zodat maatregelen aantoonbaar effect hebben en blijvend functioneren.

Zonder aantoonbare verbetering van deze knelpunten zal woningbouw leiden tot extra verkeersdruk en een verdere verslechtering van de verkeersveiligheid. Uitbreiding van woningbouw is daarom alleen verantwoord wanneer verkeersveiligheid aantoonbaar is geborgd en

wanneer ontwikkeling gefaseerd plaatsvindt met evaluatiemomenten op basis van meetbare verkeers- en veiligheidscriteria.

8. Groen, biodiversiteit en landschap

Het landschap rondom Boornbergum vormt een wezenlijk onderdeel van de identiteit, leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van het dorp. Het coulisselandschap met de beeldbepalende houtwallen en groene structuren is kwetsbaar en vormt een onmisbare basis voor een gezonde leefomgeving. Behoud en versterking van deze landschappelijke waarden moeten daarom als harde randvoorwaarde worden opgenomen in het Masterplan Boornbergum.

Dit vraagt om het behoud van bestaande houtwallen, bosjes en groenstructuren, en om voldoende groen tussen en rondom nieuwe bebouwing. Groen is daarbij niet alleen een landschappelijke kwaliteit, maar draagt ook bij aan biodiversiteit, wateropvang, verkoeling in warme periodes en daarmee aan klimaatbestendigheid en gezondheid. Ontwikkeling is alleen verantwoord wanneer aantoonbaar sprake is van een groene en landschappelijk passende inpassing, waarbij bestaande structuren niet versnipperen maar juist worden versterkt.

Bij eventuele ruimtelijke ontwikkeling in de richting van Drachten zijn er kansen om een robuuste groenstructuur te creëren in de vorm van een bufferzone van circa 200 meter breed. Deze bufferzone is reeds benoemd in het ROP (en toegezegd door de wethouder Hartogh Heys) welke kan functioneren als ecologische verbindingszone tussen Smalle Ee en Beetsterzwaag en tegelijk bijdragen aan behoud van het dorpse karakter en het voorkomen van een harde overgang tussen dorp en grootschaligere bebouwing. Voor deze zone geldt nadrukkelijk dat zij groen moet blijven en niet mag worden ingezet als woongebied. Dit gebied heeft nu een agrarische bestemming en moet die rol behouden als landschappelijke en ecologische drager.

Binnen deze groene bufferzone kan biodiversiteit centraal staan door inrichting met kruidenrijk grasland, bloemrijke randen en behoud van bestaande singels en bosjes. Waar passend kunnen ook duurzame, biobased teelten (zoals hennep, olifantsgras of lisdodde) worden verkend, bijvoorbeeld als bijdrage aan circulair bouwen en lokale verduurzaming. Dit betreft nadrukkelijk kansen die alleen passen binnen de landschappelijke en ecologische uitgangspunten van het gebied.

Samenvattend vraagt dit om een Masterplan waarin groen, biodiversiteit en landschappelijke inpassing niet als “restpost” worden meegenomen, maar als leidend principe voor de ruimtelijke keuzes. Alleen dan kan woningbouwontwikkeling bijdragen aan leefkwaliteit, gezondheid en toekomstbestendigheid van Boornbergum.

9. Energie en verduurzaming

Boornbergum en Korteheemmen onderschrijven de noodzaak van de energietransitie en kiezen voor een aanpak die in balans is met landschap, leefbaarheid en dorpschaal. Binnen de kaders van het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief, de Omgevingsverordening Fryslân en het gemeentelijk beleid wordt ingezet op een duurzame, haalbare en lokaal gedragen energievoorziening.

De zonneladder vormt het uitgangspunt, met prioriteit voor zon op daken en bestaande bebouwing. Grootschalige zonnevelden in het buitengebied worden als onwenselijk beschouwd. Eventuele aanvullende lokale opwekking dient kleinschalig te zijn, gericht op de lokale energiebehoefte van Boornbergum (en Korteheemmen) en uitgewerkt met aantoonbare bewonersparticipatie.

Uitgangspunten voor de verdere uitwerking zijn:

- Nieuwbouw is volledig zelfvoorzienend in het eigen elektriciteitsgebruik;
- Energiebesparing als eerste en meest effectieve stap;
- Inzet van wijkgerichte energieopslag en slimme energiesystemen ter beperking van netbelasting;
- Toekomstbestendige laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer;
- Duurzame warmteoplossingen, passend bij bodem en omgeving, zoals bodemgebonden systemen en collectieve of individuele warmtepompconcepten;
- Aandacht voor thermisch comfort, waarbij koeling integraal wordt meegenomen en oplossingen worden geoptimaliseerd op energiegebruik, warmte-uitstoot en geluidsniveau;
- Nieuwe woonwijken als voorbeeldprojecten voor energieneutrale, klimaatadaptieve en natuurinclusieve ontwikkeling.

Samengevat kiest Boornbergum/Korteheemmen in haar energievisie voor een zorgvuldige balans tussen duurzaamheid en leefbaarheid. Door gebruik te maken van o.a. de zonneladder, lokale opwekking, opslag en innovatieve warmtebronnen, draagt het dorp bij aan de energietransitie zonder het landschap of het dorpskarakter te schaden. De nieuwe wijk vormt hierin een strategisch ijkpunt, en biedt kansen voor innovatie, participatie en navolging.

10. Integraal Kindcentrum / Multifunctioneel Centrum (IKC/MFC)

De ontwikkeling van Boornbergum heeft niet alleen gevolgen voor woningbouw, maar ook voor de draagkracht en capaciteit van maatschappelijke voorzieningen. Onderwijs, sport, ontmoeting, parkeren en verkeersveiligheid moeten in de pas blijven lopen met eventuele groei. Daarom kan woningbouw alleen verantwoord plaatsvinden wanneer voorzieningen aantoonbaar mee kunnen groeien en tijdig worden geborgd.

Binnen de gemeente Smallerland wordt gewerkt aan een integraal huisvestingsplan (IHP), waarin voor Boornbergum wordt toegewerkt naar een Integraal Kindcentrum / Multifunctioneel Centrum (IKC/MFC). Op basis van de huidige planning start het onderzoek in 2026 en vindt realisatie plaats in 2030–2031. Het is van belang dat deze ontwikkeling niet los wordt gezien van woningbouwkeuzes, maar juist integraal wordt betrokken bij de ruimtelijke afwegingen in het Masterplan Boornbergum. Om voldoende draagvlak te creëren voor het IKC/MFC wil de commissie IKC/MFC een participerende rol krijgen in het proces.

Een toekomstbestendig IKC/MFC moet passen bij het karakter en de toekomstige behoefte van het dorp, met waar mogelijk voorzieningen onder één dak. Belangrijke randvoorwaarden zijn een centrale en logische ligging, goede en veilige ontsluiting (met aandacht voor schoolroutes), voldoende parkeergelegenheid en een zorgvuldig participatieproces. Het uiteindelijke doel is een voorziening die bijdraagt aan leefbaarheid, ontmoeting en sociale cohesie, passend bij de schaal van Boornbergum.

11. Participatie en draagvlak

De gemeente Smallerland stelt in haar Participatiebeleid dat participatie moet leiden tot betere besluiten en groter draagvlak (bron 6). In Boornbergum zijn inwoners intensief betrokken bij het proces rondom het Masterplan via bijeenkomsten, werkgroepen en enquêtes. De uitkomsten hiervan laten een breed gedragen voorkeur zien voor een beperkte en dorpse groei, waarbij de kwaliteit van de leefomgeving centraal staat.

Uit de gehouden enquête onder inwoners (bron 7) komt naar voren dat de bouw van maximaal 200 woningen in fases acceptabel wordt geacht en dat een verdere groei door een grote meerderheid wordt afgewezen. Zie ook het manifest (bron 8). Dit draagvlak betreft niet alleen de woningbouwopgave, maar ook zorgen en randvoorwaarden rondom verkeersveiligheid, groen en landschap, energie-inpassing en de beschikbaarheid van voorzieningen.

Een zorgvuldig besluit vraagt daarom om een zichtbare en navolgbare weg van de participatie-uitkomsten, en om het vastleggen van duidelijke randvoorwaarden waaronder ontwikkeling wel of niet kan plaatsvinden. Alleen op die manier blijft het vertrouwen in het proces behouden en kan woningbouw bijdragen aan een toekomstbestendige en gedragen ontwikkeling van Boornbergum.

12. Conclusie en dringend verzoek

Alles overziend concluderen wij dat een woningbouwontwikkeling tot 600 woningen voor Boornbergum niet verenigbaar is met de draagkracht van het dorp, het behoud van het dorpse

karakter en de wens van inwoners om proportioneel en zorgvuldig te groeien. Een groei van deze omvang leidt tot een structurele schaalverandering en brengt risico's met zich mee voor leefbaarheid, verkeersveiligheid, landschap, groenstructuur en de beschikbaarheid van maatschappelijke voorzieningen.

Wij benadrukken dat inwoners niet tegen woningbouw zijn. Er is draagvlak voor woningbouw die past bij de schaal van Boornbergum en die gericht bijdraagt aan de lokale woonbehoefte. Daarom verzoeken wij de gemeente Smallerland om als uitgangspunt voor het Masterplan Boornbergum en het definitieve Ruimtelijk Ontwikkelperspectief vast te leggen dat in Boornbergum maximaal 200 woningen worden gerealiseerd.

Deze ontwikkeling is uitsluitend verantwoord wanneer zij gefaseerd wordt uitgevoerd, met evaluatiemomenten per fase, en wanneer aan de volgende randvoorwaarden aantoonbaar wordt voldaan:

- een evenwichtige woningmix voor starters, gezinnen en senioren, met nadruk op betaalbaarheid, doorstroming en levensloopbestendigheid;
- een veilige en toekomstbestendige verkeers- en infrastructuursituatie, met meetbare verbetering van knelpunten en veilige routes voor fietsers en voetgangers;
- behoud en versterking van het coulisselandschap, houtwallen, groenstructuur en biodiversiteit, inclusief een landschappelijk passende inpassing;
- een duurzame energieaanpak die past bij dorp en landschap, met prioriteit voor energiebesparing en zon op daken;
- tijdige borging van maatschappelijke voorzieningen, waaronder een toekomstbestendig IKC/MFC, met passende bereikbaarheid en parkeercapaciteit;
- een transparante en navolgbare verwerking van participatie-uitkomsten in de uiteindelijke besluitvorming.

Wij verzoeken u dringend om deze uitgangspunten en randvoorwaarden expliciet vast te leggen in het Masterplan en het ROP, zodat woningbouw daadwerkelijk bijdraagt aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving en de ontwikkeling breed gedragen blijft binnen Boornbergum.

Bronnen

1. Omgevingsvisie Smallerland - officiële bekendmaking
2. Omgevingswet, artikel 1.3 - IPLO
3. Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Smallerland - projectpagina
4. Companen - Woningmarktonderzoek 2024–2040 gemeente Smallerland

5. Rijksoverheid - Programma Wonen en Zorg voor Ouderen
6. Participatiebeleid Smallingerland (2024)
7. Enquête inwoners Boornbergum - VDBK
8. Manifest versie 1.1 - VDBK
9. Visie Boornbergum - Commissie Wonen, Welzijn en Zorg - januari 2026
10. Commissie Groen Boornbergum - januari 2026
11. Visie Infra - januari 2026
12. Visie Energie - januari 2026
13. Energievisie Boornbergum/Kortehemmen in kader van ROP
14. Commissie MFC - uitgangspunten IKC/MFC
15. AlleCijfers.nl - kerncijfers Boornbergum (CBS/Kadaster), geraadpleegd 2026